

LBRIS

We know
books

Splendoarea Imperiului Roman

Roma la apogeul expansiunii

CARLES BUENACASA PÉREZ

LITERA
București

CUPRINS

INTRODUCERE	6
AUGUSTUS, FONDATORUL IMPERIULUI <i>44 î.Hr.-14 d.Hr.</i>	13
DINASTIA IULIO-CLAUDIANĂ <i>14-68 d.Hr.</i>	41
DINASTIA FLAVIENILOR <i>69-96 d.Hr.</i>	59
DINASTIA ANTONINILOR <i>96-192 d.Hr.</i>	77
DINASTIA SEVERILOR <i>193-235 d.Hr.</i>	109
ANEXE	129

Asasinarea lui Iulius Caesar, pe 15 martie 44 î.Hr., poate fi caracterizată drept un act de violență tipic pentru viața politică din ultimul secol al republicii. Astfel de acțiuni, sau tiranicide, au fost justificate ca măsuri pentru reinstaurarea libertăților cetățenești ale poporului roman. Dar astăzi știm că n-a fost așa. Fără îndoială, puțini ar fi crezut atunci că Augustus, tânărul moștenitor al lui Iulius Caesar, avea să înlătore bazele instituționale republicane și să construiască un sistem politic nou și durabil, care avea să ducă Roma la apogeu: imperiul.

CRONOLOGIE ESENȚIALĂ • 27 î.Hr.-235 d.Hr.

27 î.Hr.

Caius Iulius Caesar Octavianus primește titlul de Augustus. Se naște Imperiul Roman.

64 d.Hr.

Incendiul Romei.
Execuția primilor
martiri creștini

68 d.Hr.

Finalul dinastiei
iulio-claudiene

69-96

Dinastia Flavienilor

Tradițional, anul 27 î.Hr. este considerat anul întemeierii Imperiului Roman, iar anul 476 d.Hr. reprezintă anul prăbușirii sale, însă aceste repere se referă strict la instituțiile politice, și nu la civilizația romană în sine. Prima dată (27 î.Hr.) coincide cu momentul conferirii titlului de Augustus lui Caius Iulius Caesar Octavianus, el devenind astfel persoana cea mai sacră și mai respectată din întreg statul roman, cu o autoritate morală și politică superioară celei a oricărui alt cetățean. Cronologia care marchează finalul (476 d.Hr.) coincide cu detronarea ultimului împărat al Imperiului Roman de Apus, Romulus Augustulus.

În aceste cinci secole, ideologia puterii în Roma nu a rămas invariabilă, ba chiar a evoluat până la autocrație, și de aceea anul 235 d.Hr. a fost considerat reperul de diferențiere între două momente din istoria imperială: perioada de înflorire a Imperiului Roman sau Imperiul Roman timpuriu (27 î.Hr.–235 d.Hr.) și perioada de decădere a Imperiului Roman sau Imperiul Roman târziu (235–476 d.Hr.). În 235, a fost asasinat Alexander Severus, ultimul din dinastia sa, o crimă care a precedat o perioadă lungă de instabilitate politică și de

96-192Dinastia
Antoninilor**193-235**

Dinastia Severilor

212

Edictul lui Caracalla

235Asasinarea
lui Alexander
Severus. Finalul
dinastiei Severilor
și al Imperiului
Roman timpuriu

Hartă a provinciilor romane în epoca expansiunii maxime a imperiului, sub împăratul Traian

anarhie militară, având drept consecință pierderea totală a prestigiului instituțional al imperiului. Dinastiile care au guvernat în imperiul timpuriu au fost patru, pe lângă câțiva suverani din afara acestora. Prima, întemeiată de Augustus, a fost cea iulio-claudiană (27 î.Hr.–68 d.Hr.), ai cărei suverani proveneau din două dintre cele mai distinse familii ale aristocrației senatoriale romane. A doua a fost cea a împăraților din familia (*gens*) Flavia (69–96), cuprinzând doar două generații, care au reprezentat ascensiunea la tron a familiilor senatoriale din Peninsula Italică. A treia, Antoninii (96–192), a însemnat accesul la funcția supremă în stat a senatorilor de origine provincială și a fost considerată

de contemporani cea mai bună din toată istoria romană, pentru că instaurase principiul electiv în procesul de desemnare a moștenitorului. A patra și ultima, a Severilor (192–235), de fapt, a fost alcătuită din două subdinastii – africană și siriană –, ținute laolaltă prin manevrele abile și inteligente ale femeilor din dinastie.

Guvernarea în perioada imperială

Cel mai relevant aspect al perioadei imperiului timpuriu a fost ideologia care justifica exercitarea puterii imperiale. Importanța politică a abordării lui Augustus a fost dată de caracterul său republican, nu de cel monarhic. Strategia lui s-a bazat pe un proces de concentrare a puterilor, nu pe funcționarea magistraturilor, cu toate că acestea din urmă i-au înmânat practic frâiele puterii. Deși controla guvernul Romei, Augustus a făcut efortul de a nu părea că ar conduce singur, precum regii, ci colegial, ca în epoca republicii, cu ajutorul Senatului, un model cunoscut drept „diarhie“. Din acest motiv, Augustus și-a atribuit rolul de principe (în latină, *princeps*), adică magistratul care prezida sesiunile, având primul și ultimul cuvânt în dezbateri, statut care-i permitea să controleze și să diriguiască deciziile luate în instituție. În cele trei secole care au urmat, mulți dintre succesorii săi au guvernat potrivit acestor principii. Este motivul pentru care perioada timpurie a imperiului este cunoscută și sub denumirea de „Principat“ (din perspectiva conceptului de putere imperială). Augustus a „pus în scenă“ diarhia în cele mai mici detalii, căci „principele“ nu se deosebea de restul senatorilor, purta aceeași tunică și nu avea niciun simbol al regalității, cu excepția mantiei purpurii

pe care o purtau generalii, ca simbol al funcției lor. Pe măsură ce s-au succedat mandatele imperiale, importanța Senatului a scăzut, iar influența militarilor ca principal sprijin al monarhiei imperiale (mai ales cea a gărzii pretoriene) a crescut. Aceștia, încă din vremea ultimilor împărați ai dinastiei iulio-claudiene, erau de obicei primii care-și dădeau consimțământul pentru proclamarea imperială. De fapt, în timpul dinastiei Severilor, aceștia s-au distanțat notabil de diarhia lui Augustus și au creat un model de „monarhie militară”: pentru a urca pe tron, era necesară doar susținerea soldaților. Se putea renunța la recunoașterea Senatului.

În altă ordine de idei, imperiul timpuriu a fost o fază de mare splendoare pentru Roma. În primul rând, a presupus apogeul hegemoniei sale politice în Mediterana, fiindcă în aceste secole imperiul a ajuns la întinderea sa maximă. În plus, odată cu încorporarea Egiptului, Mauretaniei și Traciei, Roma și-a încheiat dominația asupra tuturor deschiderilor la Mediterana, drept care romanii au botezat-o *Mare nostrum* („marea noastră”). În al doilea rând, în timpul acestei faze, în imperiu s-a generalizat instituția municipală în provincii și s-a extins cetățenia în teritoriile cucerite în vremea republicii. Primele care au beneficiat de aceste măsuri au fost aristocrațiile locale; unele dintre ele au fost promovate în ordinul senatorial, iar ca recompensă pentru loialitatea față de Roma au ajuns și pe tronul imperial. Cetățenia romană s-a extins asupra locuitorilor provinciilor, până ce, în timpul domniei lui Caracalla, s-a acordat tuturor locuitorilor imperiului (212 d.Hr.).

Epoca pe care o vom aborda în acest volum este una dintre cele mai semnificative din istoria Romei, în principal pentru că imperiul

timpuriu a însemnat sfârșitul perioadei de război civil. Lunga perioadă neîntreruptă de pace promovată de împărații din acele secole a dus la o mare prosperitate economică, fapt care s-a repercutat, bunăoară, în înfrumusețarea orașelor din imperiu, Roma fiind, fără doar și poate, cazul cel mai caracteristic. Fără îndoială, imaginea de stabilitate pe care o reflectă epoca imperială timpurie era întunecată de umbre, cum ar fi impunerea definitivă a modelului de monarhie militară la finele dinastiei Severilor, începând cu anul 235, lucru care a generat o perioadă de criză politică de asemenea proporții încât a fost la un pas de a însemna sfârșitul imperiului.